

Gulácsy Irén

FÖRGETEG

REGÉNY

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis u. 6/B.

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-6907-26-4

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

"Non veni solvere
legem aut prophetas,
non veni solvere..."

(Máté 12.-5.)

Előmondom itt az olvasónak azt az esetet a Mihállyal, amit már amugyis tud.

Mihály csakolyan ember volt mint sokmás, aki a keze után él. Nincs ezeknek külsején semmi megjegyzésre méltó. Szürkék ők, mint a lábakelt rögök, melyekből kigyőzködik a maguk mindennapiját. Különbség csupán annyi köztük, hogy egyik buzáért marasztalja a suhanó fölleget, míg a másik a tengerire kívánná a jó, szárbaszökkentő napot.

Mihálynak a mások bogárzó kedve, a mások italos szándéka hozta a kenyeret. Bortermelő volt, mint a városi könyvekbe beírni szokás. Nem holmi boltozott pincéjű ugyan, azonban pár holdacska is nagy sor, ha valaki esztendőkön keresztül cselédkedett érte, míg félrerakhatott annyit, hogy a magáénak mondhassa. A tulajdon magáénak! Bármilyen kicsi, de az övé. Ebből a nagy sárgolyóból az a fordulatnyi.

Ezért meríti kapáláskor még a kelleténél is mélyebben a szerszámot. Mindenféle ujdivatú bogárra azért csap le irtó haraggal. Ezért nem felejtí kivetni a baltát az udvar közepére, ha gyanus föllegek sötétlenek az égboltozaton. Mert szépen áll a szőlő - az ő szőlője - s egy családi ígértet feszeng a megeredt bogyókban.

Történt azonban, hogy egyszer egész különös, rosszformájú föllegek jöttek a barackfa irányából s hogy ezek elfelejtettek a kivágott baltára tekinteni, miértis nem tudhatták, hogy tilos nekik a maguk pusztító terhét a Mihály körülgondozott kis birodalmára szórni.

Cudar szél kerekedett, de olyan, hogy leültette a szembepróbálkozót. Legott az ég is felmordult. Villámok hasították meg a föllegek fekete tarisznyáját, s ezekből a repedésekből roppant csörgéssel kezdett hullni a jég.

Jég!

De milyen jég! Bizott akadt közötté eleinte öklöm-nagyságú is. Jó, hogy beiklatott Mihály még idejekorán a tornácra, mert ha fejlágyon éri egy: menten elnyúlik tőle.

Onnan nézte hát aztán az ördögadta táncot.

Minél fehérebb lett a domboldal, annál feketébbre zordult a tekintete.

- Fele termés! - számolgatta.

Pocsékká ment ott azonban a másik fél is. De mikor az istenverés már a tőkéig ledolgozta magát s a szél a lemeztelenedett csonkokat kezdte kiborogatni: Mihály elméjében végleg elsötétült a világító lámpás. Nagyot mordult, kitoppant az udvarra, markába a baltát, aztán neki a még megmaradt életnek! Ütötte, vágta, ahol csak érte.

- No Uramisten, hadd lám, mire megyünk ketten...!

*

Ime, ez volna röviden a Mihály közismert esete. Hogy most mégis elismétlem, ez azért van, mert rá kívánok világítani arra, ami *nem* szándékom. Mert valahol, ahol domboldal, tornác és minden elhatárolt, kicsinyes kis dolgok roppant fogalommá tágulnak: én hasonlót látok. A feltorlott istenverés ott sem odaütött, ahol nem fájt! De én nem akarok fejszét emelni a földcsúszásos magyar lankák szeretettel babrált, nehezen kitenyésztett szőlőtőire. Nem kiáltok pereátot a magyar kiváltságos osztályra, melyet társadalmunk legnapsütöttebb magaslatára plántáltunk, - mely alá mély, évszázados gonddal dús életlehetőségeket porlasztottunk, - melyet óva mentettünk minden gyanus, újdivatú idegen bogár elől.

Nem, nem pusztulást hirdetek a pusztulásban, nem zavart a kúszaságban: csak termővé tenni ujjszemet a túltápláltságukban elhevert, vagy meddő kórba szökött erőforrásokat. *Kiegyenliteni* és *nem rombolni* a célom. Hogy hol az Ut s hol a megtalált Ige: keresse arra hivatottak szeme!

Ha azonban valahol mégis megnyomottabban mordulna a tollam: bocsássa meg az a középosztály, mely annyira fáj nekem, melynek eddig nyögnie sem volt szabad, mert vagy felülről hulló jeges eső, vagy alulról felkeseredett baltacsapások beleriasztották a kikíváncozó jajt. Bocsássa és értse meg az a középosztály, melyről soha sincs szó, - mely egyedül emelkedett arra a magaslatra, ahol megszűnik az én, mely túrt és szenvedett lábbal rugdosott ideálokért, mely kintől elfordult szemmel is rajongva várta a jövőt, ott hol már jelen sem volt, mely a romok kormos omlatagában, zúzott, facsart testét alig vonszolva: máris téglákat gyűjtött. Értse meg az a középosztály, mely élete árán szüli, maga-vérével táplálja ígérő jövőndővé a bászárd csirát, amit nagyszerű küzdelmében a fajért, a két széthúzó, hatalmas réteg a testébe kínzott.

Neked szánom ezt a könyvet, Magyar Közép osztály.

Nagyvárad, 1922.

I.

A fehérre meszelt, nagy, alacsony szobában könnyű pászmákkal imbolygott a füst. Nem haragos, tüzi-eredetű, csak afféle pipából-sarjadzó, gyorsan szertemálló. Körülfolyta az öreg ember szikár testét, amint dacos, vén cövek módjára lehorgonyozta magát az ósdi almárium elé. A hosszú, ezüsbefehérlő hajszáit, sárgásra szivódott bajsát is körülincselkedte, de Timár Pál most nem ügyelt

rá. Pedig máskor órákig elnézte, mint mennek, jönnek a bolondosformájú füsthabok.

Vastag, dacos szemöldökseprűi felszaladtak a homloka közepéig, ahogy kitekintett a virágcserepekkel megrakott ablakon át a kerti utra.

Öt fiatal legény közeledett a porta felé.

Az öreg kedvetlenül szotyogtatta a pipája szárában le-föl akadékoskodó sancot. Félre is rakta, ugyis alvadozott benne a dohány. Majd megtörni újra, ha ezt a sort itt az unokákkal tisztábatette.

A csizmák feldöbögtek a garádon, a veréceajtó is megnyikordult, mint egy bajthirdető kiáltás.

Timár elmozdult az almárium mellől, letelepült a nagy diófa asztal elé. Ugy illik, hogy üljön, mikor amazok bejönnek.

- Aggyisten..!

Az öreg csak szemöldökével intett.

Aztán odaszólt nekik, félvállon át:

- Mind ittvagytok?

Nem kellett erre válasz, nem is felelt senki. Tudták a legények, hogy nem beszélni hívták őket. Az öreg rájukfeszítette élesnézésü kék szemeit.

- Erzsébet hazajön - mondta kurtán.

Majd, mint egy szétnyílt könyv lapjait, átpillantotta az unokák ábrázatát.

Nem mozdulnak-e?

Nem. Álltak a legények, csak a szeplős Vince váltott színt. Hajával egyforma-vörösre futotta el a vér.

Pál tekintete függvemaradt rajta s ezen a nézésen - mint láthatatlan hídon át - most már szinte kizárólag felé indította a szót:

- Hazagyön, itthon is marad. Így határoztam. Az iskolákat mind kijárta, nem hányódhatik tovább gazdátlanul. Benne is csak Timár vér folyik, no!

Nagyobb nyomatékosság kedvéért az asztalra ütött, mintha az anyagba is bele akarná rögzíteni a maga visszavonhatatlan döntését. Ő a feje-veleje ennek az elszaporodott családnak. Csak nem fog kertelni a saját unokái előtt? Ki portáján laknak? Nem az övé? Ki ad nekik bort, buzát, barmot, ki nyújtja meg egy darabbal a födele oltalmát, mikor megházasodnak? Nem ő? Élhetnek itt holtig jólétben, nála-vele, de szava, az nincs rajta kívül a házban senkinek. A föld az övé.

Fölállt az öreg és mint egy birodalmán átvonuló fejedelem, keresztülment a szobán.

Jártában döccent ki belőle a parancs:

- András, még ma lekaszálod a gyeppázsitot. Rossz így a szemnek, ilyen kúszán.

Egy pillantást vetett ki az ablakon, mintha még egyszer meg akarna győződni az állítása megokolt voltáról.

Aztán visszafordult a csizmája kemény sarkán.

- Boldizsár, a kerti-utat kavicsozd újból. Messziföldről jön a lány, szégyent ne valljál vele. No! Illés meg Péter a ház homlokát fogják ujrameszelni.

Az ötben tovább hallgatott a megszokott fegyelem. A szólitottak összébbblazultak, mint akiktől már lemúlt a dolgok súlya.

Az öreg lassu léptekkel közeledett feléjük.

- Vince, te majd a kocsi-lovakkal gondold - mondta egyenest rámutatva a szeplős legényre.

Az megrándult és visszaváltotta vörösből fakó színét. Néhányszor megpördült markában a süveg. Lefelé meredt a padlatra. Hemmegett.

Timár állvamaradt előtte. Mélyen a melléből mordult ki a hang:

- No. Tán szóltál valamit fiam!?

A vöröshaju a csizmája orrát nézte. Hunyorogtak az apró, savós szemei. Huzgálta a vállát, mintha láthatatlan békából akarna szabadulni.

De aztán csak kibuggyant belőle a kezdet:

- Amondó volnék...

A többit visszanyelte. Mégis nehéz! Nem volt itt szokás visszaadni a szót, amikor a család fejétől indult! Ám ha megkezdte, nem hagyhatja annyiba. Becsület dolga ez!

A legény markában megint forogni kezdett a süveg:

- Nagyapánk más mérővel mér a lánynak, mint nekünk!

Timár Pál rámutató karja megállt a levegőben.

- Nono te...! - kapta föllebb a fejét.

De a szeplős már benne volt.

- Eddig a magunk urai voltunk. Csak nagyapámat, meg magunkat szolgáltuk, - mondta és most már vissza is nézett. Eltáguló szeméből sötéten áradt ki az elszántság. Forró gyűlölettel égett a szájára a kérdés:

- Mit szolgáljuk azt a kenyérpusztítót, aki még csak nem is fajtánk! Timár Vince vagyok én! - A mellére ütött. - Nem voltam én még uri dámák cselédje!

Csönd támadt a szobában. A legények megfeszengtek, közelebb mozdultak egymáshoz. Valahol a lelkük különböző forráspontja alatt, mindőjükben ottfészkelődött ugyanez a szó. Négyen most már, négy élő testbe porciózott helyeslése voltak Vince kimondott igazának.

Az öreg egyetlen tekintettel végigsöpört rajtuk, de az arca olyan nyugodt maradt, mint akinek fölösleges dühvel toldani meg a maga erejét. Kurtán kopogott a hangja, mint a kövek közt továbbpattogó golyó:

- Nono. Hát iszen senkinek sem kell azt csinálni, amit nem akar. Vagyishogy Vince fiam, könnyen fordithatsz a dolog során. Ha nem hajlik a derekad a szó előtt: szedd a betyár-butort, erigy oda, ahol a tiédet várják! A magad portájára! Estig meggondolhatod. Itt pedig úgy lesz továbbra is minden, ahogy én mondom. Mindenki tudja a parancsot, elmehettek.

Megfordult és mintha máris egyedül lenne, az almáriumhoz lépett. Elővette a pipát, nagy gonddal vizsgálta, tenyerébe verte belőle a megkozmaált dohányt. Ujra szitta-fútt. Hol kerekre, hol meg horpadtra vált az arca.

Azok öten összevillantak.

Vincére néztek. Egyszer merte: most már mondja végig! Legyen valaki valahára, aki végigjárja a sorát! Aki hangját adja annak, ami bennük és az apáikban fülledezik, három nemzedéken keresztül! Lássa meg ez a vén nagyhatalmas,

hogy az *egy* mégis csak *egy* és hogy a *sok* másképp vélekedik, mint ő!

Vince érezte a beleszűrődő tekinteteket. Égették azok, mint a tüzes nyilak. Tudta hogy mire unszolják szemmel, a beléjökszáradt hallgatásukkal, amazok. Tudta hogy őt nézik sorsuk indítójának, szószólójuknak és hogy az előbbi kezdeményezésével ő bátorította amazokat erre.

Megbökkent, fölvetette az állát.

Folytatni kellene, ahol az imént elhagyta! Visszapattogni erre a nagy, dűhitő nyugalomra! Megmutatni, hogy nemhiába bízta ezekben, meri betetézni, amibe beléfogott!

De csak lehorgadt az álla. A pillantását lassan elfordította a másik négytől.

Igen, így kellene azt valahogy...! De akkor szakad a part. Akkor felborul itt a világ! Mert ha ő most csak egyetlen szóval is elindítja az ellenkezés szekerét, ezek itt mind melléakaszkodnak. Egy sem marad hátra. Ugyanaz a vér folyik mindőjükben! És akkor aztán mit nyom a markukba, kenyér helyett? Koldusbotot talán?

Timár oda sem nézett az ácsorgóknak. Azért mégis látta a kidagadt ereket, a forrongó szándékot. Hüvelykujját szálegyenesen tartotta a nyitott pipakupakon, úgy várta a szót. Hogy az nem jött, nagy nessel csapta le a makkra.

Mint valami ébresztő jeladásra, lazultak föl a feszengők.

Egyik a fejével intett:

- Gyerünk!

Nyomottan, vállban előrebukva szorongtak az ajtónak. Onnan visszaköszöntek:

- Istennek ajánlom..!

De az öreg nem hallotta. Már csak a pipáé volt. A becsukott ajtó visszalélegzett, egynyájba verte a külön kipöffögött füstbárányokat.

Timár mozdulatlan arccal nézett az összebodrozott füstbe, aztán lassan megcsóválta a fejét, mintha így egymagában most már olyan társsal volna, akit feleletre érdemesít, kinek szabad vitáznia vele.

Visszaült az asztalhoz, újra átgondolni mindent.

Tulajdonképpen rég látta ő már a bekövetkező dolgokat. Tizennégy esztendő óta tudta, hogy jönni fognak. A pártütő unoka csak eleven fejet ragasztott az előre megrajzolt kép fölé. Igaz, ez a kép most mégis sokkal nagyobb nyomatékkal testesült elé, semmint előre gondolta volna.

Ha valóban elmegy Vince, a két legizmosabb kar mulik el a családtól. Nemcsak unokát - véréből sarjadt vért - vészít el benne, de egy roppant termelő erőt, mely áldott győzködést példázott a többiek elé. Mellette lépésttartó akarattá izmosult a gyöngébb, nótára frissült a fáradt. És

mit nyer helyette az összesség? Egy haszontalan lényt, aki három nyelven tudja ugyan megnevezni a kenyeret, de csak a készet, - aki megfesti az aratást, anélkül, hogy veleizzadna a verejtékezőkkel, - aki táncol, klavirozik, de aki soha egyetlen magot sem fog életté hajtani.

Kedvetlenül kergette szét tenyerével a játékoskedvű füstbodrokat.

Unoka helyett unoka! Jobb kezem helyett a bal. Akármelyiket veszti, egyaránt fáj az. De fájni fog itt a megmaradt is! Belegyülik majd tizennégy esztendő minden visszafogott viszálykodása! Mert ha ártatlan gyermek létre nem szivelték ezek, így nagyranőve, kiművelve, meg már éppen nem lesz megállása köztük.

De hát a muszáj nagy úr és neki akkor, mikor a gyermeket kiadta a házból, igazán nem volt sok válogatása. Fő, hogy menjen minél előbb és minél hosszabb időre, mert a sok kölykei jussát féltő asszony közül egy még *megégetné*. Keveset tudott felőle aztán, hogy elkerült hazulról. Különböző, de mindig előkelő intézetekben tornyozták rá a kulturát, merthogy akárhol hányódjék, azt nem állta volna a Timár-önérzet. Pénzzel ellátta bőven, mintha kárpótolni akarta volna az életéből elsikkadt szeretetért. Csak haza ne jöjjön, csak az együttesbontó viszályt félrehárithassa a családtól, amíg lehet.

Saját meghagyására csupán hogylétéről irhatott olykor néhány sort, a falu jegyzőjére címezve. Egyetlen egyszer látta, tizennégy éve, mikor egy őszi reggelen kiszólitották a portája elé.

Nagy ekhós szekér állt a tornác előtt. Egy lingár idegen dülleszkedett neki. Mintha most is látná a multba visszafordult tekintete! Kúszabetüs levelet nyomott a markába, a lánya irásával. Ő nyomban visszarándult tőle, de az ember két kézzel is tiltakozott, hát mégis fogvatartotta. Egy percre csodálkozássá gyöngült a tevékenysége; várta, hogy mi lesz mindebből. Az idegen ezalatt az ekhó kötelein babrált. Egyszer csak elszabadult a ponyva, visszalebbent a léckasra és kitárta a szekér belsejét. Mindenféle motyó tetejére ágyazva, egy kis lányka feküdt, aludt ott, mint valami kakasszó után visszafelejtkezett kis tündér.

Neki állvamaradt volt kezében a pipa. De mielőtt a káprázatból józan-magává ocsudhatott volna, az ember a gyerek feje-térde alá nyúlt és azon aludtában lenyalábolta mellé az utra. Azzal süvegelt, fel a szekér tetejére és pillanat alatt már csak a lovainak fölnyargalt pora látszott. Hasztalan héhózott ő, nem fordult vissza, hogy szótérthessen vele.

Ott maradt a levéllel, meg az alvó gyermekkel, akiről azt se tudta: ki fia-borja. Hiszen sejteni sejtette! De fenerossz sejtelem volt az. Nem arra való, hogy minden bizonyíték nélkül hitelt is adjon neki!

Akarta, vagy se, föl kellett bontania a leánya levelét.

Mi ütött ahoz a rosszfajtához..! Aki nem átallott éjszakának évadján elosonni az apai háztól, egy jöttment festővel! Aki szégyenbe piritotta a családot és akit ő, nemes Timár Pál, azonmód ki is tagadott, örökösen. Hiába

volt a legkedvesebb lánya; hiába sirta magát koporsóba az anyja; hiába jött hire, hogy azok ketten meg is esküdtek egymásnak pap előtt: nem ismerte többé a lányt.

Még most, évek multán is elöntötte a keserűség, mely annál nagyobb harag volt, mennél csordulóbb szeretet táplálta rejtett gyökerét.

Az egymástól elfutó betük közt aztán ott állt a magyarázat a gyermek felől. Egy haldokló asszony kiáltotta papirra az anya utolsó félelmét, esküdte, átkozta rá immár teljesen elárvult porontyát az ő erősnek-próbált, gyámolító kezére. Úgy áldja vagy verje a mindentlátó Isten többi ivadékában és minden céljában, ahogy a senkitlen árvát pártulfogja!

Hasztalan gázolta földbe Timár Pál a levél szilánkjait, csak megmaradt minden sora a szívébe írva. Ott tüzelt az mindig, mint lappangó parázs a nagy házégés után.

A kimondott szavához ugyan lepányvázta magát, nem nyitott ajtót a megtagadottra, még a hidegágyon sem, de a kis Erzsébetre gondja volt. Hiányt ne lásson, ur maradjon, mint az apja. Mert hogy Szenicey nevet visel az unokája, azt csak nem felejtette el az öreg, hiába volt ez a gondolat egy mindig nyitott sebszáj a lelkén.

Most a leány hazajöttével átterjedt róla, újra kigyulladt ez a seb s mély különbséggé hangsúlyozta magát az egész család lelkén.

Egyszínűre fog-e az heggedni velük? Vagy megmarad kilüktető különéletnek, kielevenült horzsolásnak?

A kérdés előre megválaszoltan bukkant föl benne.

Fölkelt, kirázta a pipáját és visszatette az almáriumra. Arcára kiült a változhatatlan dolgok keménysége.

És mégis úgy kellett határoznia, amint határozott! Az ismeretlen unokát nem lökheti oda a nagyvilágnak! Az nem tehet róla, hogy az ő vére után való vér hordta életté. A különbségeket sem ő építette önmaga és a család közé. Mindeddig nem volt egyéb, mint csöndes beteljesítése a rajta kívül elhatározott sorsnak.

Fogta a süveget, kiment széjjelnézni.

A kiskertből ütemesen hangzott ki a sarló csesszenése. András jó harmadával a gyeppázsitnak elbánt már. Az egyformára nyírt torzsák keményen ágáltak fölfelé. Az egész porta környéke friss szénailatban fürdött.

Az öreg megállt egy percre, épp hogy kedvét növelje a dolgozónak. Aztán kifordult az utra.

Boldizsár egy talyiga kavicssal jött rá szembe. A Gubica sekélyeséből hordta fölfelé. Lapát volt a vállán keresztülvetve.

- Az apraját keresd fiam, csak a legapraját! Még meg is rostálhatod, ha szép munkát akarsz, - mondta az öreg.

Illést meg Pétert is helyén találta. Meszet oltottak a nagyudvar közepén.

- Le ne égessétek! - vetette oda nekik.

De a tekintete már oldalt fordult. Vincét kereste.

Csendes volt az istálló tájéka, semmi cselekvés sem mozgott ki belőle.

Homloka redőkbe futott. Megcsóválta a fejét. Elhaladtában azért bevetett egy pillantást a nyitott ajtón.

A lovak legyesen csapkodtak, dobogtak, zörögtek a láncsal. Arrább egy sarokban - vörös fejét két öklére polcolva - ott gubbasztott a legény. Tétlenül, a nagydolgu! Némán, a rigófüttyü!

Az öregén átnyilalt egy ütéssel a lelkével rokon fájdalom. Hiszen beszéd és indokolások nélkül annyira megértették egymást, ezek a közös talajból életté-dagadt emberek!

Már szóra tágultak a keményen összefogott ajkai, de mire nyelve hegyéig ért volna a meglágyult hang, nyaka egy ellenszegülő döccenéssel visszapattant.

Nem jár utána! Nem lesi a kedvét! Azt nem éri meg!

Fölvágta a fejét és fiatal hévvel visszament a házba.

Üresen maradt ebédkor a széke-tányérja Vincének. Délutántájt azonban kocsizörgés hallatszott be az udvar felől.

Az öreg kitekintett.

Vince taszigálta ki a homokfutót a kut mellé, mely előtt két telicsöbör víz várdogált. Gyszi meg Ráró fényesre csutakolt szőrrel, kiagyusztált patákkal, szabadjára engedve legénykedtek a megriasztott tyúkok között.

II.

Vince letoppant a földre, pokrócot terített a meghajtott lovakra. Majd kendőt vett elő, tisztára csapkodta vele a poros csizmáit. Félkézzel bekapart a süvege alá, aztán ráült a koci hágsójára és mogorván bámult maga elé.

Előtte, egy félrerugott kő mögül, százlábu bogarak rajzoltak széjjel. Azokat nézte. Utóbb lehajolt, fölvelt egy pálcikát és piszkálni kezdte őket.

Az őrházból hasító tisztasággal csendült ki a hármasharangjelzés. A hang megint csenddé lanyhult, míg a közeledő vonat ismét beletrombitálta a dübörgő kerekek zaját. Néhány pillanat múlva a vonat bepöfékelt.

Vince még erre sem mozdult. Akinek baja van vele, majd megtalálja!

De a magáravett nyugalma belső feszkelődést takart. Kivetett mellében mintha folytatódott volna a vasbarom morgása.

Lopva kikémlelt a szemöldöke alól.

A vonat újra megindult. Nehány parasztnenyecske lépdelt el mellette, külön felé irányított viháncolással.

Megvetőleg sörcintette elébük hozzáférhetetlen voltát. Majd arrébb-rándult a tekintete.

Kint a pályatest mellett, a leforrázott, kisült akácfák közt, egy fiatal urihölgy álldogált gyámoltalanul. Magas alakja lányos kezdődésekkel próbálkozta a jövő nő. Feje - mint eleven piedesztálra hangsúlyozott kivirágzása a pompás törzsnek - öntudatlan büszkeséggel trónolt a kissé hosszúra nyúlt nyak fölött.

A legény markában megugrott a vessző.

Nem ismerte, sohasem látta a gyűlölt rokont. De ebben a percben kétséget kizárólag tudta, hogy ez az. A vér tájékozódott benne; lehazudhatatlan közössége az egyből-eredt húsna.

Különben ilyenek is képzelte, előrelapozó, hangtalan fülledezésében. Ilyen úri magas-törékenynek, kicsit sápadt arcúnak, sötét hajjal és olyan szemekkel, melyek titokzatos feketéjükbe szivják a tekinteteket.

Most már hosszasan merte mustrálni, mert - ami szintén egyezett a várakozásával - a lány ügyet sem vetett rá. Látható aggodalommal váltig a poggyászát kerülgette, mint valami hirtelen életetornyozódó, váratlan akadályt. De hogy megfogja valamelyiket, az nyilván eszébe sem jutott.

- Csak leld, hogy megszakítsam magam érted! -
örvendezett magában Vince és nyugodt lassúsággal tömte meg a pipáját.

Idő van mindenre, míg amaz ott ráeszmél, hogy: magad uram, ha szolgád nincs!

Minél tehetetlenebbül szorongott a leány, annál jobb kedvre gerjedezett:

- Ne lajhár, ne..! Hát a kezed mire való? Tán parádéból lóg ott a szárán..!

Megdörgölte az orrát és maga elé röhögött. El tudta volna nézni ezt a vergődést, estig.

De nem tartott soká a gyönyörűsége. Kisvártatva az ő ballagott elő valahonnan. Létrát hozott, a lámpának támasztotta s feldöcögve rajta, kormos ronggyal törülgetni kezdte az üveget. A leány melléje lépett, néhány szót váltott vele, mire amaz kifordult a létrán, a koci felé mutatva. A napszállat elfolyó vére olyanná túlozta, mint egy ölni terpeszkedett hóhért. Mintha kevesellné a fa alá készített zsákmányt s a legény felé követelőznék és még rajta is átfutva, távoli sokakat hívna fölemelt ujja. Aztán visszafordult s kölcsönzött rémségéből közönséges önmagává zsugorodva, megint leimbolygott a létrán. Megmarkolta a bőrdöket, indultak kifelé.

Vincének mozdulnia kellett. Hirtelen kiujult dühhel ráncigálta le a lovak takaróját, rút szitkozódásban cibálva

le a szenteket a mennyből. Rárót minden ok nélkül úgy orrba-vágta, hogy az ijedten hátrált bele a kiséfába.

A kettő ezalatt odaért s a leányból kibátortalankodott egy zavart köszönés. Ő köszönt elsőnek.

Vince morgott valamit, de a süvegét a fején hagyta. Kezdett felkászolódni a bakra. Ujjal sem ért a csomagokhoz, melyeket az ő nagy szuszogások közepett tuszkolt fölfelé.

Erzsébet kétszer is szóra mozdult. De egyetlen pillantás a legény sötét arcába, belefojtotta a hangokat. Elijedt nesztelenséggel kuporodott fel a hátsó ülésre és magára terítette az uti takarót.

Vince hátra sem fordult megnézni, hogy rendben van-e, mehetnek-e már? Hallotta ő a rugók nyikorgásából, hogy kelletlen utasa elhelyezkedett!

Közévágott a lovaknak, megindultak rohanvást.

Erzsébet rémülten kapaszkodott meg s a szépmetszésű szemeit könnyek futották el. Ez a fogadtatás annyira különbözött attól, amit haza-izguló éjszakákon magának kiszinezett! Az első benyomás megütötte, keservesen megfélemlítette bizakodását. Könnyein át roppant idegenkedéssel találgatta: ki lehet ez a vad-külsejű, visszataszító idegen!? Abban a világban ahonnan jött, közlékenyek, szolgálatkészek voltak az emberek és a legegyszerűbbekben is volt egy árnyalatnyi modor. Soha,

egész életén át sem találkozott ilyen szemekkel, melyekben megforgatott kések villognak.

Vajon mért gyűlöli ez itt..?

Nagy erőfeszítéssel igyekezett legyűzni a lelkében feltolakodó idegen érzéseket.

Hogy a környező józan dolgok látása visszaadja nyugalmat, megtörülte szemeit és körülnézett.

A fehérormú hegyek helyett - melyeket úgy megszokott és megszeretett - itt csak a fülke ablakából elunt síkföld terjeszkedett, alatta-futva az üres horizontnak.

A korlátlan távolságok egyszerre végtelen egyedüllét érzetével neheztedek rá. Mintha a kedves kis svájci nevelőintézet kapujánál magamögött hagyta volna az egész mozgó életet és most rohanna bele ismeretlen, sötét fuvarosával, a mozgástalan semmibe.

Közönyös zsibbadtság szállta meg. Már nem félt. Időbeli érzéke is beleolvadt a körülvevő unalomba.

Csak a faluhoz közeledve élénkült meg ismét. A kezdődő házakból eltakart élet lüktetett ki és a fenyegető ürességen két győző karral ölelkezett át a kis templom keresztje.

Különben meglepte a kezdetleges, apró viskók egyformasága. Ugyanaz a két szűk ablak, az a keskeny, utcára-bizalmatlan, befelé megnyilatkozó építkezés, mindkét oldalon.

Ki tanítja ezeket az embereket így építkezni?

A templomon túl új cserépfödelű háztömb bukkant föl, szinte akkora kiterjedéssel, mint a fél falu. Valóságos telep. A főépület élesen vált ki az alkonyodó háttérből.

Erzsébetnek nagyot dobbant a szíve: ez az.

Bevallatlan szorongástól könnyebbült meg. Erősen fejlett szép-szeretete örült az új otthon csínosságának. Tudta ugyan, hogy rokonai egyszerű földműves parasztok, de a falu egész magyar-értelmű faluvoltával csak azóta jött tisztába, mióta a határt átlépte.

Egy-egy nyomorúságos külsejű viskónál rettegve figyelte: nem lassodik-e mégis a kerekek futása? Nem rántja-e vissza a gyeplőt ez a mogorva dromedár?

A lovak azonban egyenest a főépületnek futottak. Egy merész kanyarodás és már bent is voltak a szélesretárt kapun.

Erzsébet bontakozni kezdett a takaróból. Szíve - mintha a kezdődő új élet beharangozása lett volna - a fülébe lüktette: "most most!"... Mintha minden attól függött volna, amit ez a perc hoz...

Az udvar üres volt. A tornácon csak egy csepüszin hajú, feszes-kékbe öltözött öreg ember álldogált. Mikor a leány leszállt, mindkét kezét előrenyújtva közeledett felé.

Erzsébeten megfoghatatlan melegség futott át, mely mintha a másik testből áradott volna belé. Még tétovázott egy pillanatig. Aztán a közeli összetartozásnak egy sugallatszerű érzése meglóditotta, odavetette az ősz férfi karjaiba.

Elfulladt izgalommal lehelte rá a megrengő, erős mellre:

- Nagyapám!

Az öreg mégjobban odafogta magához a könnyű, illatos kis fejet. Mintha ebben a meglelt ölelésben tizennégy elkallódott esztendő egyszerre ölelt volna rajta. Állandóan mellette élő összes unokáiban sohasem érezte magát ennyire nagyapának, mint most, ebben az idegennéhárított, eleve megacsarkodott egyben. Aggodalmait hirtelen elolvadtak a testéből eredt test közeli melegétől, melyre megindultan cirógatta rá eddig gazdátlan gyöngédségét:

- Te macska, te... Te kis árvám...! Ej no! Bizony még megfojtod nagyapádat..!

Szelid mozdulattal eltolta magától:

- Hadd lám, mivé kupálódtál! Bizony még gránátosnak készül ez a nagylány! Hát a szemed miért nem mosod meg lelkem? Kormos az tán, hogy úgy feketéllik.

Erzsébet visszatalált a saját nevetéséhez ezekben a simogató szókban, melyek - merő gyöngédségből - egy apró gyermek értelmé alá voltak szabva. Fiatal rajongással

nézett a szép, tiszta öregre, aki telített szeretet volt, szeretet, amit kifelejtett a sors az eddigi életéből. Az öreg ember egyszerű volta csak fokozta az érzések közvetlenségét; valami meleg, kemence-sarokban elsuttogott dajkamesévé színezte az új képre fölnyílt életet.

Timár Pál - miután kellőleg kigyönyörködte magát unokájában - visszatérő gyakorlati ösztönnel mindjárt helyére is igyekezett illeszteni az összesség gépezetének ezt az ujonnan begördült kerekét.

Bekiáltott a házba:

- Kati te..! Hé asszonyok! Mozogjon csak elő valamelyikötök!

Már rég ajtó elé készített várakozás zördült meg egy kilincsen. Az elnyílt résből kiduzzadt egy fehérkötös, nagyon-gömbölyű kis asszony. Felül lehetett az ötvenen, de nem látszott meg rajta. Szeme - mint két napsütéses tó - fiatal derűvel csillogott és mindég mosolyraálló ajkai közül harminckét ép, erős fog gyöngyözött elő. Ugy jött, mint aki gondolatban, vágyban már régen rohant, minden akadályon keresztül és mint akit most meglepett a dolgok egyszerű volta.

Erzsébet arcán egy szétszórt mosolyban futott át a zavar. Nem tudta: szolgáló-e, vagy házhoztartozó ez a kendős nénike.

Meghajolt, aztán állvamaradtak egymással szembe.

Timár az asszony vállára tette a kezét.

- Katalin te, - mondta komolyan - jut még eszedbe, mikor a Borcsa húgod árváját a két karodba fektettem..? Elmúlt annak innen-onnan tizennégy esztendeje. De a te elméd nem felejt egykönnyen! Akkor te voltál egymagad jószívvel az árvához. Most itt áll előtted megnövekedve. Már nem kell féltened, hogy megéti ezek a fenekedők. De azt is tudod, hogy keveset engedtek a régi gyűlöletből. Gondod legyen rá, rajta tartsd a szemed. Bántódása ne essék. Isten után számolsz róla nékem!

Az utolsó szók kárbavesztek. Nem hallott azokból Katalin semmit. Érzékeny lelke - mely a legkisebb érintésre túlsordult - olyan kanyargós zokogásba billent, hogy beillett volna siratónak.

Arca elé csapta két kövér tenyerét és felsivalkodott:

- Jajjaj, a Borcsa! A Borcsa..! Borcsám, énegyszegény húgom..! Hogy így elmentél..! Hogy így itthagytad ezt a senkitlen árvát..! Jajj, hogy olyan keserű kitagadottságban köllött lezárnod a szemed! Verte volna meg a Jézuskrisztus azt a bitangot!

Timár Pál összerántotta a szemöldökét s egy fürkésző pillantással átfutott Erzsébet arcán.

A lány sápadt volt és mint egy magáravett, fakó álarcból, úsztak elő a szemei. A néhány szóból kiértette, nagyjából-való egészszé rakta saját élettörténetét.

Maga a történet sötét volt ugyan, de már messziesett tőle. Azonban volt, ami fájó horzsolással egész közélről érte eddig kialakult énjét. Az, amit nagyapja a rokonok gyűlöletéről mondott. A lehántolt illúziók itt vérző mezítelekké sajdultak, elnyomva az első perc rajongásának örömét.

- Tehát gyűlölnék - ismételte visszahullottan, míg mellette az öreg hangja mogorván zördült:

- Tartsd a nyelved, asszony! Nem azért hívtalak, hogy itt pucsálódj, mielőtt egy tál vizet is adtál volna ennek a szegénynek, tisztálkodásra!

Ez hatott.

Katalin gyorsan megtörülte kötője sarkával a szemét és elködlő szomorúsággal ébredezett a jelen pillanatra.

Mentegetőzve szólt:

- Szüzanyamáriám! Milyen is már az ilyen vén bolond! Elfelejtí minden dolgát, azt' csak bögni tud. Mék már, mék, adok én mindent!

Megdöccent és igyekezetében futni próbált, úgy, hogy túlméretezett hústömegei mind rezgésbe-jöttek.

Azonban a veréce-ajtónál megint megállt és tanácstalanul fordult vissza.

Erzsébet tekintete belekapaszkodott nagyapjába. Kérdések értek a szájaszögletéig. De az öregember szemei zárkóztak maradtak, mint két belülről elfüggönyözött ablak.

Megértette, hogy saját tapasztalataira utalják és Katalin után nézett, aki félszegül integetett felé az ajtóból:

- Gyöjjön már virágom!

Majd, mint egy nehéz nyeléstől megnyujtott nyakkal, tette hozzá: kisasszonykám!

Ez esett hát olyan nehezére! A megszólítás!

Erzsébetnek akaratlan mosolyra húzódott a szája.

- Megyek, - felelte s Timár Pál megkönnyebbülten látta őket eltűnni a házban.

- Hamar meglelik egymást! - gondolta megnyugodva.

Katalin ezalatt tágas, alacsony szobába vezette a lányt. A falak még nedvesen izzadták a friss meszelés szagát. A mennyezet gerendái sárgára voltak surolva. Négy magasratornyozott ágy állt egymásnakvetett háttal, s a tarka-terítővel letakart asztalon, egy kockás bögrében, kerti virágok illatoztak. Az ágyak fölött szenteltviz-tartók, búcsúkon vett, barnanyomású képecskék, olvasók lógtak, legcsekélyebb izlés nélkül. Tarka fali naptár, egy képeslapokból és papírvirágokból legyezővé

lehetetlenkedett kombináció, meg néhány kezdetleges vásári gyorsfénykép, egészítette ki a szoba díszítését.

Erzsébet körülcsodálkozott:

- Miféle helyiség ez, néni? - kérdezte.

Katalin legott hálásan kapott a megindult szón. Fölengedő fontoskodással huzgálta a szemöldökét.

- Hogy e micsoda? - magyarázkodott. - Hát istenárvának menedéke. Mi más is volna! Itt húzódnak meg a párjukvesztett özvegyek, meg akiknek kidült apjuk-anyjuk. Ugy mondom, ahogy van.

- De négyen! - ámuldozott a lány.

Katalin csak az orrát dörzsölte s olyan garral vágta ki, mint a nyerő kockát:

- Nem négyen, ha heten! Mert ollyik ágyra kettő is esik. Hajjaj, sok az ágrólszakadt ebben a földi életben..! No de azért megférünk szépen. Hajadon a hajadonnal, özvegy az özvegyi-sorban lévővel.

- És én? - kérdezte szorongva Erzsébet, akinek egy új ijedelem fogózott meg a hangjában.

A néni szögletesen gesztikulált rá vissza:

- Ó, ammás! - mondta vigasztalólag. - Ilyen finom kis virágszál mellé csak nem fektetek valami vadparasztot!

Már hát úgy mondom, ahogy van. Tudom én mi illik, mi se.

A bubos kemence szögletébe mutatott, hol fehér gyolcslepedővel letakart ágy állott.

- Mind magam szűttem a vásznát! Magamfosztotta tollal vettem meg a feje-alját, kisasszonykám!

Erzsébetet elfutotta a hála, melynek tudatlan szomorúság képezte a medrét.

- Nem vagyok kisasszony, - mondta, mint egy trónjáról lelépő fejedelem. - Szólitson csak a nevemen, hisz én is családtag vagyok.

Még meg is simogatta a jó öreg nő kezét, hogy azon át méginkább önmagára bizonyítsa az együvé tartozásukat. Így eszelte ki ő ezt az intézetben.

Az emlékre fölsóhajtott: az intézetben..!

Már elérhetetlen távolságban érezte a karcsú, kedves épületet, magános kis szobáját, ahol a finom bútordarabok, kevés, de izléses műtárgyak mindegyike ott állt, ahol épp állnia kellett. Azonban, mint egy veszedelemre lobbanható zsaratot, legott elnyomta a gondolatot. Egész lénye egyetlen nagy igyekezet volt: kedvessé, jóvá, széppé magyaráztatni önmagának mindent, amit az első percek elébedobtak, hogy a későbbi megszokáson át belesímulhasson az új környezetbe.

Köszönetet mondott Katalinnak, aki cifra mosdótálban friss kútvizet, háziszappant és durva, szőttes törülközőt tett elé.

Mig mosdott, a jó öreg elérzékenyülve nézte:

- Óh radnai Szentszüz, aki ezt látod..! Hát nem világra olyan, mint az anyja volt?! Olyan az! A szeme; a takaros kis orra; az a drágalátos szép szája...

Erzsébet megszárogatta az arcát, mely hamvas lett, mint a kora-juniusi gyümölcs. A hasonlatosság említésére a kérdés - mely nagyapja tekintetéről visszapattant - most megint kikiváncozott belőle.

Összehajtotta a törülközőt, hogy ne kelljen egyenest az asszony szemébe kérdeznie:

- Katalin néni, bűnös volt az én anyám?

A jó nő összekulcsolta gyomrán kövér kezeit s kimondhatatlan áhitattal nézett föl a mennyezetre, mintha Isten és a szentek - akiket folyvást idézett - pontosan a mestergerendák közt álltak volna készenlétben.

- Csak tik tudjátok, hogy olyik ember több vétekkal győn e világra, mint amennyivel ő elköltözött..!

A lányról leszakadt egy nagy teher.

Nekibátorodott a maradéknak:

- Hát az apám..!

Az asszony kizökkent most ellágyult hangulatából. Pattintott három ujjával, mint aki mindjárt táncba szökken:

- Hejnye, be gyönyörű, ékes szál ember volt az..! És micsoda egy úr! Ha a sátán helyébe ő kísérti meg dicsőséges Szentmargitot, aligha gondolkozóba nem ejti!

Szokása volt az öregnek, hogy kedves szentjeit - kiknek nevét egész nap szájánhordozta - olykor a legsikamlósabb helyzetekbe állította be. De most észrevette magát s nyomban helyreigazítólag tette hozzá:

- Elevenen kéne elszáradnom, ha rosszat mondanék róla. Nem volt annak a tizparancsolattal semmi baja! Csak hát úr volt! Úr! Ez az öreg hiba. Ezért köllött Borcsának kitagadottan élni! Jajjaj szentem, nem tudja elhinni az ilyen vadparaszt-féle, hogy jóval is járhat az úr a háza körött!

Erzsébet útját igyekezett vágni az újabb siránkozásnak.

Szinte kurtán szólt:

- Akkor mért átkozta meg, mértátkozzák még mindég?

És a hangjában öntudatlan odaállás volt a megacsarkodott kulturlény mellé, aki elődje volt a gyűlölettiporta úton, akit - mint hegybeszökő kikristályosodását az emelkedett

értelmiségnek - nem birt megemészteni ez a sokak gyomrából összetevődött, rengeteg gyomor.

Az öreg zavartan nézdegélt oldalt.

- Az ember úgy ugat néha, - mondta mentegetőzve. - Kivált, ha elfogja a bánat.

A leány hallgatagon vette tudomásul ezt a visszavonást.

Künn erősen alkonyodott. Katalin lebocsátotta a zsalugátéreteket s meggyújtotta a lámpát. Mikor az asztal közepére állította, keresztet vetett és köszönt:

- Jóestét kívánok!

Az udvar egyszerre mintha megelevenedett volna. Nehéz léptek dübörögtek el az ablak alatt. Hangos beszéd, héhózás, majdmeg szerszámok, vaseszközök csörömpölése hallatszott be. Egy szekér veszettül zörögve hajtott át az udvaron. Nyomban utána női kacarászás és gyermeklárma csattant fel.

Az öreg kifelé bökött vastag hüvelykével, melyet előbb megvont az orra alatt.

- Előjöttek, - mondta. - Előjöttek a földekről. Jó is lesz bémenni most már! Én meg az estéli után nézek.

Erzsébet engedelmes gyermekké lett hirtelen támadt szorongásában. Mégis nagy vizsga volt ez, belépni egy csomó vadidegen ember közé, akiknek sem

gondolkodását, sem szokásait nem ismerte! Akikről csak annyit tudott, hogy gyűlölik!

Elfogultan lépdelt Katalin után a hosszú tornácon keresztül az alacsony, nagy szobáig, ahol előző nap Timár Pál tartott megbeszélést az unokákkal. Mikor kezét a kilincsre tette, egy percre becsukta a szemét, mint a vízbeugró, az elhatározó pillanat előtt. Aztán bennvolt.

A fehérre meszelt falakat széles asztalok futották körül, patkó alakban. Rajtuk tányérok, kanalak, magasratornyozva várták a szétosztó kezét. Középpütt, a főhelyen, már ott trónolt Timár Pál, pápaszemmel a szemén. Ujságot olvasott. Rajta kívül még nem volt senki a szobában.

Erzsébet jöttére föltekintett az üveg mögül és nyájasan magához intette. De most másnak látszott. Most a belül lejátszódó érzelmek nem ütköztek ki többé az arcára. Lelki pongyolájából feszes önuralmába öltözött vissza és az az előmlő nagy nyugalom, mellyel magamellé kínálta a lányt, sokkal többet, sokkal tudatosabb lényt sejtetett benne egy közönséges, vén parasztnál.

Erzsébet olyan tekintettel ült a mutatott helyre, mely nem akarja a sokak szeme elé állítani a csakneki magának fölfedett embert. Az öreg nem szólt, így hát ő sem beszélt. Csak megbújt a kezére fektetett kéz meleg takarása alatt. Nem kerülte el a figyelmét azonban, hogy ez a kéz minden kidolgozott izmossága mellett is finomvonalú s a körmök tiszták, gondozottak...

Végre nyílt az ajtó. Aztán, mint valami széles szárny, mely belelibbente magát a mozgásba, folyton tárult, csukódott.

Kimosakodott, szépnövésű férfiak - ingujjban, mellényben - aggyonistenkedtek oda Timár Pálnak. A fekete paszomány úgy fonódott át némelyiken, mintha keretek közé igyekeznék szorítani a szöveten átjátszó, roppant mell-izmokat. Ötvenéves-formák lehettek az emberek. De később jöttek fiatalabbak is. Az unokák. Asszonyféle egy sem. Annak lábán a helye, mikor a férfi uj erőt eszik magába.

Erzsébet megfeszengett. Nem mintha mást remélt volna - finomabb, öltözöttebb rokonságot - hisz Katalin láttára jóelőre elkészülhetett arra, amit a többiektől várhatott. De az első rápillantás átütött rajta és ez a tekintet sötét volt, mint egy bevilágítatlan tárna. A többieket néznie sem kellett. Érezte hogy mind így tekintenek rá, hogy a tömeg a kezdeményező érzelmét veszi föl, sokszorosítja ki magából és hogy a gyűlölet így megtestesülve: sokkal fullasztóbb, semmint elképzelte... Ha legalább hangokba költözött volna, hogy ő is kifejthette volna magát! Egy kölcsönösen egymás felé egyengetett útban talán összetalálkozhattak volna! De senki sem szól hozzá, a szemek az első pillantás után lesiklottak róla, mintha nem is léteznék.

Ehezfogható félszeg helyzetben sohasem volt. Körötte egy csomó ember, kikhöz a vérség füzi; akiknek ételéből enni, italából inni fog ezentul; és nem látta semmi módját annak,

hogy velük magát megismertesse. Pedig bizonynal van valami formaságuk erre ezeknek is! Csak ő nem tudja.

Valahányszor az ajtó nyílt, összerezzen, mint aki kötelességet mulaszt. De azért ülvemaradt.

Végre kezdték felhordani a vacsorát. A férfiak különváltak. Az idősebbek sorbaültek a főasztal körül, a fiatalabbaknak a patkó két ága jutott.

Erzsébet lesütötte a szemét, hogy elkerülje a barátságtalan pillantásokat. Csak a szomszédját nézte meg egyszer, lopva.

Összevont szemöldök, lefüggő, hosszú bajusz, kissé hajlott orr, előre-hátra őrlő áll...

A tálakban gulyás volt, piros, hosszú lére. Csípett, mart ez a csodálatos étel, melynek illata csábított, élvezete büntetett.

A csontokról általában kézzel tépték a húst, Timár Pál kivételével, aki kést villát használt. A kenyeret késsel vágták. Mindenki sietett s amennyire tehetett, rátehénkedett az asztalra. Csak az öreg ült egyenesen, könyökét könyvedén magához-tartva. Öntudatlan magasabbrendűség áradt ki minden mozdulatából, ami jobban táplálta a lányt a torkán leszörnyűködött, égető falatoknál. Szerét ejtette, hogy félretolja a penitenciás tányért és a lehajtott, csemcsegő fejek fölött körülnézett. Szeme egyenesen belefutott egy másik, ráirányzott nézésbe.

Az oldalasztalnál ugyanaz a vad dromedár ült, akit kocsisnak nézett, aki az állomásról behozta.

Egy percre még fölkiáltott benne a meghajszolt lélek: - tehát atyafi! Talán nagyon közeli!

Aztán meghajtotta a fejét és tovább hallgatott, megvert, végleges hallgatással.

Az ő számára nem jöhetett több meglepetés. Az első óra eléborította minden rosszát.

Lassankint elült a táplálkozás mancsoló zaja. Egy-két száj még hörbölt, majd pipák kerültek elő a csizmaszárból, mellényzsebekből. Az emberek rágyújtottak. Jóllakott beszélgetésben nyúltak el.

- Hogy ereszt a széna? - kérdezte Timár Pál, Erzsébet szomszédjától.

A lefüggő bajusz árnyéka - mint két kurta kis kígyó - megvonaglott a fehér abroszon.

A férfi hűmmögött. Nehezen kotorta elő a belerozdásodott hangokat.

- Csak no! - felelte aztán. - Savanyú lesz idén is. Lucskos a rét. Az. Venni kéne. De hunnat?! Nincs itt semerre. Sehun semmi... Éhenvész majd télen a jószág.

Szemközt egy, rákönyökölt az asztalra, úgy tódította:

- Húzhatunk, vonhatunk mink, akár a barmok. Nem érvényes a munka. Ha eccer kevés a föld ennyi népre... Vagy búza, vagy takarmány! Vagy mink pusztulunk, vagy a jószág. Másképp nem telik.

Erzsébetet új figyelemre élesztette a megindult eszmecsere. Az odavetett beszédben annyi nekibúslakodás lappangott, hogy a saját szomorúsága belévonzódott, mint egy mély gyűjtő medencébe. A szavakban már lélek volt és félrehúzott fürkésző ablak a kutató szemnek.

Különben úgy látszott: rége sebe ez a családnak. Timár Pál maga is elkomorult. Néhány legény odatelepült a másik asztaltól, köztük a vöröshajú. Különös áramfejlesztője lehetett az indulatoknak, mely, mint egy láthatatlan vezetéken át megkeringve, egyszerre fellobbant a többiek arcán is.

- Az a nyulak kergetője! - vicsorogta ki összeszorított fogai közül. - Az az oka mindennek! A lovag úr! Zamonszky! Hogy fojtották volna az első fürdővizébe! Egyasszonyával, egykölykével ezer annyi földet bir, mint mi annyian. Nálunk az ember házasodik. Náluk a föld. Mink csak hordjuk ide a sáskasereget, szaporodunk, mint a gomba. De a föld, az marad annyiba. Az nem lesz több, ha kevesebb. Sodorja a víz is. A Gubica ma egész karajt lekapott a partból. Hogy az Isten száritaná ki eccer!

Timár kedvetlenül intett:

- Nem jó beszéd az ilyen, - mondta komoran. - Mindenki tart a maga jussára. Hát te Vince, odaadnád-e szűrőd, rádvalódat, ha más lekivánná? Ami a lovagé, az az övé.

Vince sodort egyet a vörös bajuszán.

- 'szen én se úgy gondolom, hogy: "hocide-viszem"! De látható hogy amint ma van, nem jól vagy. Mert ahogy szaporodunk, úgy kéne terjeszkednünk is. Hozzáfogni új tagot a régihez. Vagy bérletet legalább! Kaszáló! Jó föld. Puha; zsiros; az kéne..!

Mig beszélt, kéjes sóvárgás ömlött el az arcát, mintha egy csodálatos étel ízét forgatná a nyelvén. Ajkai lefelé szorultak. Ujjai egymáshoz dörzsölődtek. Mintha minden érzéke belefolyt ebbe a szörnyű vágyba, mely rajta kinyilatkozott mindnyájuk vágya volt. Az örök ember örök győzködési kedve lobogott savós szemeiből, mint egy roppant követelőzés.

Timár Pál megfontoltan bólogatott:

- A régi bérlet is lejár. Azt legalább meg kén' hosszabbítani.

- Azt meg! - szakadt bele Erzsébet szomszédja. - Azt meg!
- ismételte. - Csak vólna kivel! Mert hogy az irodában sincsenek egész belénknyugodva a forgók miatt. Azzal a kevés trágyánkkal, amink van, inkább a magunk földjét javítottuk, mint az övéket, a bérföldet. Az a vízeskapcával főbesujtott tisztartó ki is mondta a multkor, hogy: "nincs föld, nincs föld a parasztnak, - aztmondja - mert tik csak

kiveszitek az erejét! Kiuzsorájjátok, aztán mire visszakerül hozzánk, már nem hijják semminek."

- Még eléheznek! - tört ki a düh a legényből.

Timár a maga nyugalmával támasztotta alá ezt a legott indulatba lobbanó lelket.

- Nono, - csititgatta. - Lassan a szóval Vince! Maradjunk a békés útnál. Majd én holnap átnézek jegyzőékhez, aztán nyélbeütjük a folyamodványt a bérletről. Vagyishogy...

Itt oldalt rebbent kissé a feje s arcán, mely egész este komor volt, egy futó derü suhant át.

Nyomatékkal tette hozzá:

- Vagyishogy jegyzőékhez sem kell ezután járnom! Ha ügyes-bajunk akad, kitelik az ész magunk közül is. Itt ez a lány - Erzsébet - az új rokon. Majd eligazítjuk ketten. Irástudó ez, a javából!

A leányon meleg vérhullám csapott át. Váratlan bekapcsolódása a beszédbe, készületlenül érte. Csak meghajtotta a fejét s a legközelebb talált szavakkal mondta:

- Igyekezni fogok hogy hasznossá tegyem magam.

Az öreg fölállt, jeltadva a szétosztásra.